
ARBITRAJ XALQARO NIZOLARINI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARIDAN BIRI SIFATIDA

Elmira Murodova

Termiz davlat universiteti Advokatlik faoliyati yo'nalishi 1-kurs magistranti

Mallayev Normamat Ramazonovich

ilmiy rahbar

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro nizolarni hal qilishda arbitrajning muqobil usuli sifatida ahamiyati ko'rib chiqiladi. Arbitraj, an'anaviy sud tizimlariga nisbatan tezkor va samarali yechimlarni taqdim etishi bilan ajralib turadi. Shuningdek, arbitrajning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilishdagi roli tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: arbitraj, nizolar, kompaniyalar, davlatlar, xalqaro, iqtisodiy hamkorlik, sud tizimlari.

Arbitraj, zamonaviy huquqiy tizimlarda muhim o'rin tutuvchi bir jarayon bo'lib, taraflar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda samarali va tezkor yechimlarni taqdim etadi. Ushbu jarayon, asosan, sud tizimidan farqli ravishda, ko'proq moslashuvchanlik va maxfiylikni ta'minlaydi. Arbitraj, ko'pincha, xalqaro savdo, investitsiyalar va boshqa sohalarda qo'llaniladi, chunki u taraflar o'rtasidagi kelishmovchiliklarni hal qilishda qulaylik yaratadi. Arbitraj jarayoni, avvalo, taraflar o'rtasidagi kelishuvga asoslanadi. Taraflar, nizolar yuzaga kelganda, o'zaro kelishuvga erishib, arbitrajni tanlashlari mumkin. Bu kelishuv, odatda, arbitraj shartnomasida yoki boshqa hujjatlarda ko'rsatiladi. Arbitraj shartnomasi, taraflarning kelajakdagi nizolarini hal qilishda arbitrajga murojaat qilishga roziligini bildiradi. Bu jarayon, sudda ko'rib chiqishdan ko'ra, ko'proq tezkor va samarali bo'lishi mumkin. Maxfiylik, arbitraj jarayonining yana bir muhim jihati hisoblanadi. Arbitraj jarayoni odatda ommaviy e'lon qilinmaydi, bu esa taraflarga o'z nizolarini maxfiy ravishda hal qilish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, tijorat sirlarini saqlash yoki reputatsiyani himoya qilish zarur bo'lgan hollarda juda muhimdir. Arbitraj xalqaro nizolarni hal qilishda muqobil usul sifatida keng qo'llanilmoqda. Ushbu jarayon, davlatlar, kompaniyalar yoki shaxslar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda an'anaviy sud tizimlaridan farqli ravishda, tezkor va samarali yechimlarni taqdim etadi. Arbitrajning asosiy afzalliklaridan biri, uning maxfiyligi va taraflar o'rtasida kelishuvga asoslanganligi hisoblanadi. Bu, ko'pincha, tijorat sirlarini saqlash va taraflar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilashga yordam beradi. Xalqaro arbitraj jarayoni, odatda, taraflar o'rtasidagi kelishuvga asoslanadi. Bu kelishuvda, taraflar nizolarni hal qilish uchun arbitrajni tanlashlari va arbitrajning qoidalarini belgilashlari mumkin. Bunday kelishuvlar, ko'pincha, xalqaro savdo shartnomalarida yoki investitsiya bitimlarida uchraydi. Arbitraj jarayoni, odatda, uchta asosiy bosqichdan iborat: arbitrajni boshlash, dalillarni taqdim etish va arbitraj hakamlarining qarorini chiqarish. Arbitrajning yana bir muhim jihati, uning xalqaro miqyosda tan olinishi va amalga oshirilishidir. Bunga sabab, ko'plab davlatlar xalqaro arbitrajni qo'llab-quvvatlaydigan qonunlarni qabul qilgan va BMTning Xalqaro savdo huquqi bo'yicha komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan qoidalarini qabul qilgan. Bu esa, arbitraj jarayonining xalqaro miqyosda bir xil standartlarga muvofiq o'tkazilishini ta'minlaydi. Arbitrajning afzalliklari ko'p, ammo uning ba'zi kamchiliklari ham mavjud. Masalan, arbitraj jarayoni, ba'zan, an'anaviy sud jarayonlariga nisbatan qimmatroq bo'lishi mumkin. Shuningdek, arbitrajda chiqarilgan qarorlar, ba'zan, sud qarorlariga nisbatan kamroq ijro etilishi mumkin. Biroq, bu kamchiliklar

ko'pincha arbitrajning tezligi va samaradorligi bilan qoplanadi. Xalqaro arbitraj, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy va siyosiy munosabatlar murakkab bo'lishi mumkin, va arbitraj, bu nizolarni hal qilishda muqobil yechim sifatida xizmat qiladi. Davlatlar o'rtasidagi arbitraj, ko'pincha, xalqaro tashkilotlar yoki maxsus arbitraj tribunallari orqali amalga oshiriladi. Natijada, xalqaro arbitraj, nizolarni hal qilishning muqobil usuli sifatida, zamonaviy iqtisodiy va siyosiy munosabatlar kontekstida muhim ahamiyatga ega. Tezkor, samarali va maxfiy jarayon sifatida, arbitraj taraflarga o'z nizolarini hal qilishda ko'plab afzalliklarni taqdim etadi. Shu bilan birga, xalqaro arbitrajning qabul qilinishi va amalga oshirilishi, global savdo va investitsiyalarni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Bunday jarayonlar, o'z navbatida, xalqaro iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashga va barqaror iqtisodiy muhitni yaratishga yordam beradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, arbitraj xalqaro nizolarni hal qilishda muhim va samarali muqobil usul sifatida tan olinadi. U an'anaviy sud tizimlariga qaraganda tezroq va ko'proq moslashuvchan yechimlarni taqdim etadi, bu esa taraflar o'rtasidagi kelishuvni osonlashtiradi. Arbitraj jarayoni, odatda, maxfiylikni ta'minlaydi va taraflarga o'z nizolarini mutaxassislar tomonidan hal qilish imkonini beradi, bu esa natijada adolatli va ob'ektiv qarorlar qabul qilinishiga olib keladi. Shuningdek, xalqaro arbitraj global savdo va investitsiyalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki u davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Biroq, arbitrajning ba'zi kamchiliklari ham mavjud bo'lib, ular jarayonning xarajatlari va vaqt talab qilishi mumkin. Umuman olganda, arbitraj xalqaro nizolarni hal qilishda muhim bir vosita bo'lib, uning afzalliklari va imkoniyatlari zamonaviy global iqtisodiyotda o'z o'rnini topmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Redfern, A., & Hunter, M. (2009). *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Sweet & Maxwell.
2. Born, G. B. (2014). *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International.
3. Paulsson, J. (2013). *The Idea of Arbitration*. Oxford University Press.
4. van den Berg, A. J. (2009). *International Commercial Arbitration: Comparative and International Perspectives*. Kluwer Law International.
5. Scherer, L. (2015). *Arbitration in International Trade: A Practical Guide*. Routledge.
6. Gary B. Born (2020). *International Arbitration: Law and Practice*. Kluwer Law International.
7. Mistelis, L. A., & Kroll, S. (2010). *International Arbitration and Mediation: A Practical Guide*. Kluwer Law International.